

ประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาล

ณัฐชา ศรีกล้า พยม.*

ธิดารัตน์ คณิงเพียร พยม.**

ปิ่นมณี ทะเรรัมย์ พยบ.***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ โดยใช้การคัดเลือกโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คนเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบ สัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีข้อคำถามหลักคือ 1. ความหมายของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ 2. การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อย่างไรบ้าง การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย 2. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) บันทึกเทป จดบันทึก (Note taker) และสังเกตพฤติกรรมสีหน้าท่าทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาหา ความถี่และ ร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยวิธีของ Johnson and Lamontagne (1993)

ผลการวิจัย พบว่า การให้ความหมายของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประเด็นหลัก : การเยี่ยวยามิตความ เป็นมนุษย์ ประเด็นรองที่ 1 : เยี่ยวยามมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจโดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้ องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเอื้ออาทร องค์ประกอบย่อยที่ 2 : ความเชื่อถือ ไว้วางใจ องค์ประกอบย่อยที่ 3 : ความจริงใจ องค์ประกอบย่อยที่ 4 : คุณธรรม จริยธรรม ประเด็นรองที่ 2 : เยี่ยวยาคอครบถ้วน โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้ องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเข้าถึงใจ องค์ประกอบย่อยที่ 2 : เอาใจใส่และการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้แก่ 1. ความรับผิดชอบ 2. ความเอื้ออาทร 3. ความรู้ความสามารถ 4. ความจริงใจ 5. ความมีมโนธรรม

ข้อเสนอแนะ การวิจัยนี้เป็นแนวทางในการนำไปพัฒนารูปแบบการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์สำหรับสอนนักศึกษาพยาบาลและต่อยอดสู่การวิจัยเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

คำสำคัญ การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ นักศึกษาพยาบาล

*พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

**พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

***พยาบาลวิชาชีพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

1. บทนำ (Introduction)

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญของความเจริญทางสังคม เศรษฐกิจและเสถียรภาพความมั่นคงของชาติทั้งนี้เพราะการศึกษามีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของบุคคลให้มีความเจริญทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ดังนั้นการศึกษา จึงนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคลการจัดการศึกษาพยาบาล จึงมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ในศาสตร์วิชาชีพพยาบาลและเป็นบัณฑิตพยาบาลที่สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพ สำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2552 ของสถาบันพระบรมราชชนก เชื่อว่าบัณฑิตพยาบาลเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเชิงวิชาชีพ มีทักษะการสื่อสาร มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถบูรณาการความรู้ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นๆ ไปใช้ปฏิบัติงานในระบบสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งภาวะสุขภาพดี เจ็บป่วย จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต และการพัฒนาศักยภาพประชาชนให้สามารถดูแลและพึ่งตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นสมาชิกที่ดีของวิชาชีพ เป็นพลเมืองดี และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล

ในปัจจุบันหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้ความสำคัญเรื่องหัวใจความเป็นมนุษย์มากขึ้น เพราะหัวใจความเป็นมนุษย์คือการเข้าถึงความดี ความจริงและความงาม ในการพยาบาลผู้ป่วยด้วยหัวใจที่เป็นมนุษย์ (Humanize Health Care) หมายถึง การให้การรักษายาบาลโดยบูรณาการสุขภาพกับความเป็นมนุษย์เชื่อมโยงมิติทางสังคมอ่อนโยนต่อชีวิตและธรรมชาติความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างผู้ดูแลและคนไข้ โดยมีองค์ประกอบอยู่ ๓ ข้อคือข้อแรกคือความสามารถในการมองเห็นองค์รวมโดยมองครอบคลุมทั้งกายจิตอารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ ไม่มองแยกส่วนแต่ต้องมองให้ครอบคลุมเป็นหนึ่งเดียวข้อสองคือความสามารถในการมองเห็นความเป็นมนุษย์โดยมองว่าทุกคนมีเลือดเนื้อจิตใจมีสิทธิความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน และสมควรได้รับการเคารพในสิทธินั้นเสมอ ข้อสามคือความสามารถในการมองเห็นความทุกข์โดยเราต้องมองให้ลึกซึ้งและให้หัวใจมอง เพราะบางครั้งความทุกข์อาจไม่ได้เกิดที่กายเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดขึ้นที่ใจซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า “พยาบาล” กับ “ธรรมชาติ” มีความเหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง ดังที่เคยมีกวีชาวอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่ธรรมชาติและพยาบาลให้แก่มนุษย์ได้เหมือนกันคือการเป็นผู้นำทาง พืชรักษารักษาจิตใจและวิญญาณของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีภาวะที่มีสถานภาพทางศีลธรรม” ดังนั้นนอกจากความรู้ความสามารถแล้วการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความรู้สึกทางจริยธรรมจากจิตใจ คือ สารัตถะที่สำคัญอย่างแท้จริงของวิชาชีพพยาบาล (สิวลี ศิริไล, 2551) ซึ่งลักษณะของวิชาชีพพยาบาลนั้น พยาบาลจะต้องดูแลคนไข้แบบองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ มีจิตอาสาและความเอื้ออาทร ที่สำคัญที่สุดพยาบาลจะต้องใช้ตัวเองเป็นสื่อในการบำบัดการรักษาค่าของความเป็นคนอย่างเท่าเทียม สนับสนุนให้คนสามารถดูแลตนเองได้และสามารถผสมผสานการดูแลต่างๆมาใช้ในการพยาบาล ดังนั้น การพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เหมาะกับความเป็นพยาบาล เพราะหลักในการดูแลของเรา จะต้องดูแลคนทั้งคน ครอบครัว สิ่งสำคัญ เราจะต้องดูแลจิตใจของคนไข้ด้วยว่าเขากำลังทุกข์หรือสุข รับฟังด้วยหู รับรู้ด้วยใจ เอาใจเราไปใส่ใจเขา

สืบเนื่องจากที่กล่าวมาข้างต้น นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 ในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล (พย.1204) ได้มีการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นครั้งแรกของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 ในการเรียนการสอนในวิชาชีพการ

พยาบาล ซึ่งนอกจากจะเน้นองค์ความรู้ทางทฤษฎีแล้ว การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาเพื่อการปฏิบัติการพยาบาล ให้นักศึกษาปฏิบัติการพยาบาลการให้บริการทางสุขภาพด้วยความเอื้ออาทร คำนึงถึงหัวใจความเป็นมนุษย์ และสิทธิผู้ป่วย ฯลฯ ช่วงระยะเวลาสั้นๆ ของการฝึกวิชาปฏิบัติหลักการ และเทคนิคการพยาบาล ในหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 ซึ่งในกระบวนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาอยู่บนหลักการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์นั้น สอดคล้องกับสถาบันพระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุขที่ได้กำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตคือการ ให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ซึ่งหมายถึง ที่ควรมีจิตบริการสามารถบูรณาการเชื่อมโยงมิติ ทางสังคมกับการคิดเชิงวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการโดยให้ความเคารพสัมพันธ์กับ ความหมายการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ที่ว่าเป็นการบริการที่เข้าใจมิติความเป็นคนของคนไข้ เห็นคนไข้เป็นคนที่มีร่างกาย จิตใจและสังคม มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความรู้สึกนึกคิด มีอารมณ์ชอบ ไม่ชอบ มีเศรษฐกิจ วัฒนธรรม (นับเป็นการสร้างสมดุลระหว่างความรัก ความงาม ความจริงและความ ดี) (ประเวศ วะสี, 2551)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเพื่อทราบถึงประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษา พยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 ซึ่งจะนำผลการศึกษาไปปรับปรุงเนื้อหา วิธีการและกิจกรรมการ เรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล เพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพต่อไปจึงทำการวิจัยในเรื่องประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ใน นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ในนักศึกษาพยาบาลศาสตร บัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

คำถามวิจัย

การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ซึ่งทำใน กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยใช้การคัดเลือกโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษา มีนาคม 2556 – ธันวาคม 2556

ขอบเขตเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาตัวแปรดังนี้

1. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24

1.2 ตัวแปรตาม คือ ประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาล ศาสตรชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์หมายถึงการที่ให้การรักษพยาบาลโดยบูรณาการสุขภาพ กับความเป็นมนุษย์ เชื่อมโยงมิติทางสังคม อ่อนโยนต่อชีวิต อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างผู้ดูแลรักษากับผู้ป่วย

2. นักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ ปีการศึกษา 2555

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบพฤติกรรมลักษณะการดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์
2. เป็นแนวทางในการนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาล

สามารถให้การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

2. วิธีการทดลอง (Material and Methods)

ประชากร คือ ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ ปีการศึกษา 2555

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ ปีการศึกษา 2555 จำนวน 20 คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลและกลุ่มโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการก่อนดำเนินการวิจัย

1.1 ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลด้านวิชาการและบทความงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้ประสานรายวิชาและนักศึกษาเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีรวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย กระบวนการวิจัย

2.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

2.2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในการวิจัยครั้งนี้จัดการทำ Focus Group ในนักศึกษาจำนวน 2 กลุ่มๆ ละ 10 คน ใช้เวลาสนทนากลุ่มละประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

2.2.2 บันทึกการสนทนาในกระดาษและเครื่องบันทึกเสียง

2.2.3 ก่อนจบการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยและผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้มีการกล่าวสรุปสิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนาคร่าวๆ เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยและอธิบายถึงการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับและจะทำการลบข้อมูลในส่วนที่เป็นที่อัดเสียงเมื่อการศึกษาวิจัยจะสิ้นสุดลง

2.2.4 หลังการสนทนากลุ่มถอดข้อความจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำออกเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษรด้วยตนเอง จัดข้อความเป็นหมวดหมู่ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องเกี่ยวกับความเป็นจริงและการตีความของผู้วิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัยดังนี้

1. ความเชื่อถือได้ (Credibility) หมายถึงความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลประกอบด้วย

1.1 ผู้วิจัยมีการให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบขั้นตอนของการวิจัยโดยการสอบถามกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็นว่าความคิดเห็นมีความถูกต้องกับข้อมูลเบื้องต้นหรือไม่

1.2 ได้การตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

1.3 ภายหลังการสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยข้อมูลทีวิเคราะห์ได้ไปตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

2. ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Method) ในการทำการวิจัยอย่างมีขั้นตอนประกอบกับการนำเสนอข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วน และครอบคลุม มีการตรวจสอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การยืนยันผลการวิจัย (Confirm Ability) เป็นการยืนยันผลที่ได้จากข้อมูลประกอบด้วย

3.1 การบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์

3.2 การจดบันทึกรายละเอียดข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย

3.3 การถอดเทปแบบคำต่อคำ

3.4 การอ้างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลในการเสนอผลงานวิจัย

4. การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) งานวิจัยนี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากการถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องจากการถอดเทปและข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกต

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

2.1 หลังการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเทปการบันทึกเสียงมาถอดเทปแบบคำต่อคำผู้วิจัยได้อ่านบทสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มหลายๆ รอบ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล

2.2 หลังจากอ่านบทสนทนาแบบบรรทัดต่อบรรทัดแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มามีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน

2.3 ให้เพื่อนที่เป็นนักวิจัยคุณภาพ 1 ท่านจัดหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นอิสระและไม่ดูตามแบบของผู้วิจัย เพื่อความเที่ยงตรงของวิธีการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลรวมทั้งป้องกันอคติจากผู้วิจัยเอง

2.4 ผู้วิจัยจัดประเด็นย่อย มารวบรวมเป็นเรื่องหรือกลุ่มเรื่องเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าการสรุปประเด็นหลัก (Theme) เขียนอธิบายประเด็นให้เป็นความเรียงให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

2.5 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

3. ผลการทดลองและอภิปรายผล (Results and Discussion)

การวิจัยเรื่องประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 24 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร โดยใช้การคัดเลือกโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 22 คนเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ข้อมูล

ส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีข้อคำถามหลักคือ 1. ความหมายของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ 2. การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ทำอะไรบ้าง การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย 2. ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) บันทึกเทป จดบันทึก (Note taker) และสังเกตพฤติกรรมสีหน้าท่าทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาหาความถี่และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยวิธีของ Johnson and Lamontagne (1993)

1. ความหมายของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

ประเด็นหลัก : การเยี่ยมยามิตามความเป็นมนุษย์

ประเด็นรองที่ 1 : เยี่ยมยามนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจโดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเอื้ออาทร

“เมื่อเขาเข้ามาเหมือนป่วยอยู่แล้ว พุดคุย จับมือ ให้กำลังใจ ทำให้เขารู้สึกว่าเขาปลอดภัย”

“ดูแลเหมือนเขาเป็นญาติ ด้วยความรัก เอื้ออาทร ใส่ใจ”

“ความรู้สึกเข้าอกเข้าใจผู้ป่วย เราทำไปแล้วเขาจะรู้สึกอย่างไร, เข้าใจอารมณ์, ความสุข

สบายอย่างที่เรต้องการ ผู้ป่วยต้องการ”

องค์ประกอบย่อยที่ 2 : ความเชื่อถือ ไว้วางใจ

“จะเข้าไปคุยสอบถามประวัติ ความเป็นอยู่ ใครดูแล ต้องพูดคุยอย่างไร ให้เขาสบายใจ ดูแลเหมือนญาติ พอแรกๆ เขาจะถามมาทำอะไร ทำไปเรื่อยๆ เขาจะขอบคุณ

องค์ประกอบย่อยที่ 3 : ความจริงใจ

“การที่เราได้ไปแสดงความจริงใจ, ทำหน้าที่ได้เต็มที่ การสื่อสารด้วยใจ”

“คิดเหมือนครอบครัว เราต้องการยิ่งๆ ผู้ป่วยต้องการอย่างนั้น”

องค์ประกอบย่อยที่ 4 : คุณธรรม จริยธรรม

“ดูแล ไม่แบ่งคนไหนจน คนไหนรวย”

“ดูแลไม่เลือกปฏิบัติ ดูแลให้ครอบคลุมร่างกาย จิตใจ อารมณ์”

“การดูแลร่างกาย ดูแลให้เต็มที่ อารมณ์ก็พูดคุยน่าฟัง ไม่ตะคอก ดุด่า” “ถ้าเราเต็มใจ และมีพร้อมในการให้การพยาบาล ก็จะทำให้ผู้ป่วยดี หาย มีความสุข มีกำลังใจ (ถ้าเราดี ผู้ป่วยดี)”

ประเด็นรองที่ 2 : เยี่ยมยามครอบครัวโดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเข้าใจใจ

“เป็นการดูแลเรื่องความเข้าใจ ไม่ใช่ดูแลเฉพาะร่างกาย ต้องใส่ใจอารมณ์ของเขา เพราะอาจจะมีต้นสายปลายเหตุได้ เราเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ป่วยกับญาติ ดูแล เข้าใจความรู้สึก ทั้งญาติและผู้ป่วย”

องค์ประกอบย่อยที่ 2 : เอาใจใส่

“ดูแลใส่ใจในทุกๆวัน เวลา ดูแลญาติ พุดคุยให้กำลังใจ ใส่ใจเขา”

“การดูแลคนๆหนึ่ง จะทำอย่างไรให้เขาดีที่สุด ไปพูดคุยกับญาติที่นั้งอยู่ เพราะญาติไม่กล้าเข้าไปคุยกับพี่พยาบาล เราจะมาดูแล ขอศึกษา สร้างสัมพันธภาพ”

2. การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อย่างไรบ้าง

2.1 ความรับผิดชอบ

“เปลี่ยนผ้าอ้อมผู้ใหญ่อย่างเดียว ญาติทำบ้าง ไม่ทำบ้าง ทำครั้งแรกยังทำไม่เป็น ต้องเช็ดตัว ทาแป้ง ผ้าปูต้องเรียบตึง ครั้งแรกยังรับไม่ได้ พอทำไปเรื่อยๆ รู้สึกดีขึ้นกับผู้ป่วย”

“การดูแลสุขวิทยาส่วนบุคคล เมื่อเห็นเสื้อผ้าผู้ป่วยเลอะ ก็จะเปลี่ยนให้เลย ไม่ต้องรอญาติ (ความรู้สึกตัวเองใช้กับผู้ป่วย)”

“Case Stroke ผู้ป่วยพูดคุยไม่ได้ เราพยายามถามจากญาติ ช่วยดูแลพลิกตะแคงตัว จับมือผู้ป่วย ญาติจะยิ้มให้ เวลาที่เดินผ่าน...จะมีคำถาม ทำไม? วันนี้รู้สึกผู้ป่วยไม่ดีขึ้น เพราะเป็น Case นอนนาน นักศึกษาเปลี่ยน Case ไปแล้ว หลังจากนั้นก็ยังมาดูแล”

2.2 ความเอื้ออาทร

“ผู้ป่วยไม่ค่อยรู้สึกตัว เวลาจะไปทำอะไรให้เขา ในกรณีที่เขาพูดไม่ได้ เราก็จะพูดบอกเขาก่อน มีการสัมผัสจับแขน บอกก่อน มีพูดคุยกับญาติ ให้กำลังใจ ถึงแม้เขาจะ...ไม่รู้สึกตัว แต่เขาก็รับรู้ได้”

2.3 ความรู้ความสามารถ

“Case น้ำลายเต็มปาก ญาติมาบอก จึงไปขอพี่ Suction น้ำลายในปากผู้ป่วยให้ ทำเสร็จแล้วผู้ป่วยยกมือไหว้ รู้สึกภูมิใจ เมื่อนักศึกษาเห็นน้ำลาย คิดอะไร? อยากช่วย ญาติดีกับเรา”

“Case Stroke ผู้ป่วยพูดคุยไม่ได้ เราพยายามถามจากญาติ ช่วยดูแลพลิกตะแคงตัว จับมือผู้ป่วย ญาติจะยิ้มให้ เวลาที่เดินผ่าน...จะมีคำถาม ทำไม? วันนี้รู้สึกผู้ป่วยไม่ดีขึ้น เพราะเป็น Case นอนนาน นักศึกษาเปลี่ยน Case ไปแล้ว หลังจากนั้นก็ยังมาดูแล”

2.4 ความจริงใจ

“Case หญิง ~70 ปี สอบถามไป โดนอะไรมา ยายก็เล่าให้ฟังเรื่องที่บ้าน อยากอยู่โรงพยาบาลต่อ เพราะตาชอบชนไม้ที่บ้าน พอเล่าเสร็จ ยายก็ขอบคุณที่ถามไถ่ยาย ยายได้ระบายความรู้สึกแล้ว รู้สึกดี ไม่ได้คิดอะไร อยากไปคุย”

“Case ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พูดได้เป็นคำๆ เอาข้าวไปป้อน ร้องให้ ดีใจ ผู้ป่วยมีญาติ เรามองไปเห็นข้าวเต็มจาน ไม่มีใครป้อน”

“Case ที่รอผ่าตัดนิ้วในกระเพาะปัสสาวะ ผู้ป่วยไม่ได้เป็นอะไรมา มีอาการเล็กน้อย ก่อนผ่าตัดผู้ป่วยกลัว ก็ได้เข้าไปพูดคุยให้กำลังใจ บอกหลังจากกลับมาจาก OR จะดูแลเป็นอย่างดี ตรวจสอบความเรียบร้อย คุณลุงจะรู้สึกยิ้ม/ชอบถาม ทำให้รู้สึกดี...เมื่อพูดคุยแบบจริงใจ ทำให้เขาจดจำเราได้”

2.5 ความมีมนุษยธรรม

“คุณลุงที่ผ่าตัดมาใหม่ๆ ไม่ค่อยขยับตัว คุณลุงดื้อ พูดไม่ค่อยรู้เรื่อง ชอบไล่ แต่ก็พูดคุยบอกเล่าว่าจะทำให้รู้สึกสบายขึ้น ให้ความช่วยเหลือ”

4. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การให้ความหมายของการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประเด็นหลัก : การเยียวยาจิตใจความเป็นมนุษย์ประเด็นรองที่ 1 : เยียวยาคนทุกข์ทั้งร่างกายและจิตใจโดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้ องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเอื้ออาทร องค์ประกอบย่อยที่ 2 : ความเชื่อถือ ไว้วางใจ องค์ประกอบย่อยที่ 3 : ความจริงใจ องค์ประกอบย่อยที่ 4 : คุณธรรมจริยธรรม ประเด็นรองที่ 2 : เยียวยาครอบครัว โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้ องค์ประกอบย่อยที่ 1 : ความเข้าใจ องค์ประกอบย่อยที่ 2 : เอาใจใส่และการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ได้แก่ 1. ความรับผิดชอบ 2. ความเอื้ออาทร

3. ความรู้ความสามารถ 4. ความจริงใจ 5. ความมีมโนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ลักษณะของการให้คุณค่าความเป็นคนและชีวิตของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การดูแลบุคคลด้วยความอบอุ่น ด้วยความเข้าใจและเอื้ออาทร การมีส่วนร่วมของผู้ป่วย/ผู้ให้บริการ การบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เป็นการให้บริการที่เป็นสหสาขาวิชาชีพโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาของระบบบริการสุขภาพในปัจจุบัน หลักการพื้นฐานของการบริการสุขภาพด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์คือการติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผย การเคารพนับถือกันและกัน การเห็นใจเข้าใจผู้ป่วยที่เรียกว่า “การดูแลโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจศาสตร์ของความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับที่นักมานุษยวิทยาการแพทย์กล่าวไว้ว่า “การรักษาความเป็นมนุษย์นั้น ไม่ควรเป็นเพียงเพื่อรักษาชีวิตไว้ให้อยู่นานเท่าที่นั้น หากแต่ต้องรักษาคุณค่าของมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์” ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี (2549) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของการให้บริการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ข้อ คือความสามารถในการมองเห็นองค์รวมเราควรมองผู้ป่วยทั้งคนโดยไม่แยกส่วนเป็นอวัยวะหรือแม้กระทั่งแยกส่วนเป็นวิชาชีพ จะทำให้เราสามารถที่จะเห็นองค์รวมของบุคคล ความสามารถในการมองเห็นของมนุษย์ เราควรคำนึงว่าผู้ป่วยบางรายอยากพูด อยากอธิบาย ผู้ให้บริการควรให้ออกาสผู้ป่วยได้พูดและความสามารถในการมองเห็นความทุกข์ คือ ความสำคัญของผู้ให้บริการที่จะสัมผัสความทุกข์ของผู้ป่วยและสอดคล้องตามแนวคิดการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของโรส ซึ่งต้องประกอบด้วย 5 ประการได้แก่ ความเมตตากรุณา ความรักใคร่ปรารถนาที่จะทำให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความสงสารเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 2. ความสามารถ เป็นผู้มีความรับผิดชอบของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจมีทักษะประสบการณ์ มีแรงจูงใจมากพอในการที่จะตอบสนองความต้องการต่อผู้ที่อยู่ในการดูแล 3. ความเชื่อถือว่าหัวใจเป็นความรู้สึกที่บุคคลหนึ่งรับรู้ได้ว่ามีความเอื้ออาทร สามารถช่วยเหลือและเป็นมิตรแก่บุคคลนั้นได้ 4. ความมีมโนธรรม เป็นความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ 5. ความมุ่งมั่นตั้งใจกระทำการปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จความมุ่งหมายภายใต้หน้าที่ความรับผิดชอบ (วรรณยุพา รอยกุลเจริญ, 2557) และศักยภาพพยาบาลที่จำเป็นการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ มีข้อเสนอจากการใช้มุมมองจากกรอบแนวคิดศักยภาพมนุษย์ของดอสซี่และคีแกน (Dossy & Keegan, 2003) เป็นแนวทางร่วมกับการวิเคราะห์คุณลักษณะของการพยาบาลองค์รวมเป็นแนวทางมีรายละเอียดดังนี้ 1. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเชื่อในปรัชญาองค์รวม 2. มีความเชื่อแนวคิดสุขภาพองค์รวมและให้การพยาบาลตามแนวคิดสุขภาพ 3. สามารถตรวจสอบประเมินตนเองเกี่ยวกับสุขภาวะของตนเองอย่างเป็นองค์รวม 4. เป็นผู้ที่มีความไวเชิงวัฒนธรรมและเพศภาวะ 5. เป็นผู้ที่มีศิลปะในการปฏิบัติงาน 6. มีความสามารถในการประเมินสภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น 7. มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพ 8. มีความสามารถในการสื่อสารโดยเฉพาะทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง 9. มีความสามารถในการคิดเป็นระบบ 10. มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ 11. มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 12. มีความสามารถในการสร้างความสุขจากการมีจิตอาสา

อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงอัตลักษณ์ของบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทรินทร์ “ความรับผิดชอบต่อ มุ่งมั่นให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” จะเห็นได้ว่าสามารถเสริมสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของการดูแลหัวใจความเป็นมนุษย์ นั่นคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียด รอบคอบ ยอมรับการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นและการให้บริการที่เป็นมิตร มีความรัก ความเมตตา ใส่ใจในปัญหาและความทุกข์ของผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง

ให้บริการตามปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการที่เป็นจริง โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้รับบริการเป็นหลัก

5. สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion)

นักศึกษาพยาบาลมีประสบการณ์การดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์สอดคล้องคุณลักษณะของบัณฑิตวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์ “ความรับผิดชอบมุ่งมั่นให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” ซึ่งในการวิจัยต่อไปนำไปศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์สำหรับนักศึกษาพยาบาลเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบัณฑิต

6. เอกสารอ้างอิง

- วรุณยุพา รอยกุลเจริญ. (2555). การปฏิบัติการพยาบาลการดูแลด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์. เข้าถึงได้จาก <http://www.pmsnurse.com>.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์. กลุ่มกิจการนักศึกษา. (2556). *คู่มือนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์*. สุรินทร์ : สุรินทร์การพิมพ์.
- สุรีย์ธรรมิกบรร. (2541). การพยาบาลองค์รวมกับศิลปะการพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพ*, (1) 13, 16-20.
- Dossey, B.M and Babara, M. (2003). *Holistic nursing practice*. In B.M.